

**ПЕРЕСТРАХУВАННЯ ЯК КЛЮЧОВА СКЛАДОВА
СТАБІЛЬНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ**

Зоря С. П., к.е.н., доцент

Полтавська державна аграрна академія

У статті досліджено сутність перестрахової діяльності, особливостей становлення та розвитку інституту перестрахування в Україні. Визначено основні напрями регулювання операцій перестрахування. Здійснено аналіз перестрахового ринку України. Зокрема, досліджено динаміку сплачених премій на перестрахування, визначено частку перестрахування у валових страхових премій та рівень валових виплат за операціями перестрахування. Визначено структуру вихідного перестрахування та структуру виплат компенсованих перестраховиками в розрізі резидентів та нерезидентів. Ідентифіковано найбільш ризикові види страхування що передаються у перестрахування. Визначено основні перспективи розвитку та роль перестрахування у забезпеченні стабільного функціонування страхового ринку та економічної безпеки країни в цілому.

Ключові слова: *страховий ринок, перестрахування, страхові ризики, вхідне перестрахування, вихідне перестрахування, страхова премія передана перестраховикам, рівень виплат перестраховиків.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день ситуація на віх фінансових ринках та зокрема на страховому ринку України залишається напруженою та досить складною. До головних негативних факторів впливу слід віднести окупацію та військові дії на сході країни, девальвацію національної грошової одиниці – гривні, інфляцію, що в результаті знайшла своє відображення у значному зменшенні купівельної спроможності населення, зменшення зайнятості та реальних доходів як фізичних так і юридичних осіб, зниження інвестиційної привабливості для іноземних

інвесторів та погіршення ділової активності вітчизняних підприємства, наявність валютних обмежень, що в результаті стали перешкодою доступу до ринків перестрахування, збитковість діяльності банків, як провідних фінансових посередників грошового ринку, наявність прихованих банкрутів серед страховиків тощо.

Враховуючи вище зазначене, все більшої актуальності набуває пошук альтернативних джерел доходів і відповідно підвищення ефективності функціонування для українських страховиків та відновлення їх фінансового стану. В контексті даного питання, на нашу думку, нівелювання негативними зовнішніми та внутрішніми факторами стає можливим за умови перестрахування як складової економічної безпеки та стабільного функціонування страхового ринку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження розвитку ринку перестрахування зробила такі вчені економісти, як В. Д. Базилевич [8], О. В. Кнейслер [5], О. М. Залєтов [3], О. В. Козьменко [6], А. О. Бойко [1], та інші. В той же час, враховуючі динамічні зміни у сфері ринків фінансових послуг, питання що стосуються розвитку ринку перестрахування як чинника стабілізації економіки в умовах фінансової кризи потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою проведення даного дослідження є з'ясування основних тенденцій розвитку ринку перестрахування та розробка перспективних напрямів вдосконалення в Україні перестрахової діяльності з метою стабільного функціонування страхового ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Становлення і розвиток інституту перестрахування в першу чергу пов'язано з особливостями економічного розвитку нашої держави. Так, формування в Україні ринку перестрахування відбувалося паралельно із набуттям Україною незалежності та формування ринкової економіки. В розрізі даного питання домінуюче значення належить Декрету Кабінету Міністрів України «Про страхування» від 10 травня 1993 р. [2]. Саме даним Декретом започатковано державне

регулювання ринку перестрахування, віднесено перестрахування до окремого виду страхування що підлягало обов'язковому ліцензуванню. В свою чергу, ст. 28 вище згаданого Декрету містила норму, стосовно обов'язкового перестрахування ризиків, як правило у перестраховиків-нерезидентів, у разі взяття на себе страхового зобов'язання в обсягах, що перевищували можливості їх виконання за рахунок власних активів. Дана норма стимулювала розвиток перестрахування зарубіжних країн фактично стримуючи розвиток перестрахування резидентами.

Згодом, у прийнятому Законі України «Про страхування» від 7 березня 1996 р. було викладено чітке визначення як категорії «перестрахування» так і встановлено конкретні випадки обов'язковості укладення договорів перестрахування.

Так, у відповідності до ст. 12 Закону України «Про страхування» перестрахування – це страхування одним страховиком (цементом, перестрахувальником) на визначених договором умовах ризику виконання частини своїх обов'язків перед страхувальником у іншого страховика (перестраховика) резидента або нерезидента, який має статус страховика або перестраховика, згідно з законодавством країни, в якій він зареєстрований [7].

Таким чином, у відповідності до нормативно-правових та законодавчих документів перестрахування розглядається як своєрідна гарантія (підвищення гарантії) виконання взятих зобов'язань страховика перед страхувальником із чітким зазначенням учасників перестрахувального процесу та договірних відносин між ними.

Сьогодні операції перестрахування в Україні регулюються в наступних напрямках:

- здійснення перестрахування у страховика (перестраховика) нерезидента;
- реєстрації договорів перестрахування;
- декларування операцій перестрахування;

- засвідчення довідок про перестрахове відшкодування (виплату) перестраховальнику-нерезиденту;
- купівлі іноземної валюти для здійснення розрахунків з нерезидентами;
- рейтингів фінансової надійності (стійкості) страховиків та перестраховиків-нерезидентів та порядок їх підтвердження;
- інформації про укладені договори перестраховання із страховиками (перестраховиками) нерезидентами;
- режиму оподаткування операцій перестраховання;
- діяльності перестрахових брокерів на ринку перестраховання [3].

З метою визначення місця перестраховання у вітчизняному страховому бізнесі на сьогоднішньому етапі розвитку, проведемо аналіз даних представлених у табл. 1.

Таблиця 1

Аналіз динаміки основних показників перестраховання страхового ринку України за 2011-2015 рр., млн. грн*

Показники	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2015 р. у % до 2011 р.
Валові страхові премії	22693,5	21508,2	28661,9	26767,3	29736,0	131,0
Сплачено на перестраховання, у т.ч.:	5906,2	2522,8	8744,8	9704,2	9911,3	167,8
перестраховикам-резидентам	4723,5	1230,8	7110,4	8173,7	7381,1	156,3
перестраховикам-нерезидентам	1182,7	1292,0	1634,4	1530,5	2530,2	у 2,1 р. б.
Частка перестраховання у валових страхових преміях, %	26,0	11,7	30,5	36,3	33,3	х
Виплати, компенсовані перестраховиками, у т.ч.:	731,6	537,8	486,7	640,9	1345,8	184,0
перестраховиками-резидентами	164,8	181,1	85,2	172,4	497,7	у 3,0 р. б.
перестраховиками-нерезидентами	566,8	356,7	401,5	468,5	848,1	149,6
Рівень валових виплат за операціями перестраховання, %	12,4	21,3	5,6	6,6	13,6	х
Отримані страхові премії від перестраховальників-нерезидентів	429,1	275,4	324,0	12,9	38,1	8,9
Виплати, компенсовані перестраховальникам-нерезидентам	578,0	15,9	27,4	9,9	12,9	2,2

* розраховано за даними [4].

Так, у 2015 р. за договорами перестрахування ризиків українськими страховиками сплачено 9911,3 млн. грн страхових премій, що на 4005,1 млн. грн (або на 67,8 %) більше у порівнянні із 2011 р. З них, страхові премії сплачені перестраховикам-резидентам зросли із 4723,5 млн. грн у 2011 р. до 7381,1 млн. грн у 2015 р. (на 56,3 %), перестраховикам-нерезидентам – із 1182,7 млн. грн до 2530,2 млн. грн (у 2,1 рази).

Операції з перестрахування ризиків за межами України мають розгалужену географію ринків перестрахування. Так, у 2015 р. від загальної суми сплачених часток страхових премій на перестрахування нерезидентам найбільше сплачено до Великобританії – 24,5 %, Німеччини – 18,1 %, Швейцарії – 10,9 %, Польщі – 8,5 % та Російської Федерації – 7,2 % [4]. Зазначимо, що перелічені країни займають лідируючі позиції по частці страхових платежів протягом досліджуваного періоду.

Досить позитивним фактом, що характеризує ситуацію на страховому ринку України є не лише дані стосовно збільшення валових страхових премій із 22693,5 млн. грн у 2011 р. до 29736,0 млн. грн у 2015 р. (або на 31,0 %) а і зростання частки перестрахування на 7,3 відсоткових пунктів (із 26,0 % до 33,3 %). Найвищою частка перестрахування у валових страхових преміях була у 2014 р. та становила 36,3 %.

Найбільш ризиковими видами страхування, які передаються у перестрахування станом на 2015 р. є страхування вантажів та багажу – 2376,0 млн. грн (або 24,0 %); страхування майна – 1798,7 млн. грн (або 18,1 %); страхування фінансових ризиків – 1712,7 млн. грн (або 17,3 %); страхування відповідальності перед третіми особами – 1052,8 млн. грн (або 10,6 %); страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ – 871,6 млн. грн (або 8,8 %); страхування наземного транспорту (КАСКО) – 544,6 млн. грн (або 5,5 %); авіаційне страхування – 293,4 млн. грн (або 3,0 %) [4]. Досить не значна частка, лише 12,7 % припадає на ризики передані у перестрахування за такими видами як медичне страхування (безперервне

страхування здоров'я), страхування здоров'я на випадок хвороби, страхування кредитів тощо.

В той же час, на фоні збільшення загального обсягу сплачених премій на перестраховування частка резидентів у вихідному перестраховуванні зменшилася із 80,0 % у 2011 р. до 74,5 % у 2015, а частка нерезидентів у вихідному перестраховуванні навпаки зросла із 20,0 % до 25,5 % (рис. 1).

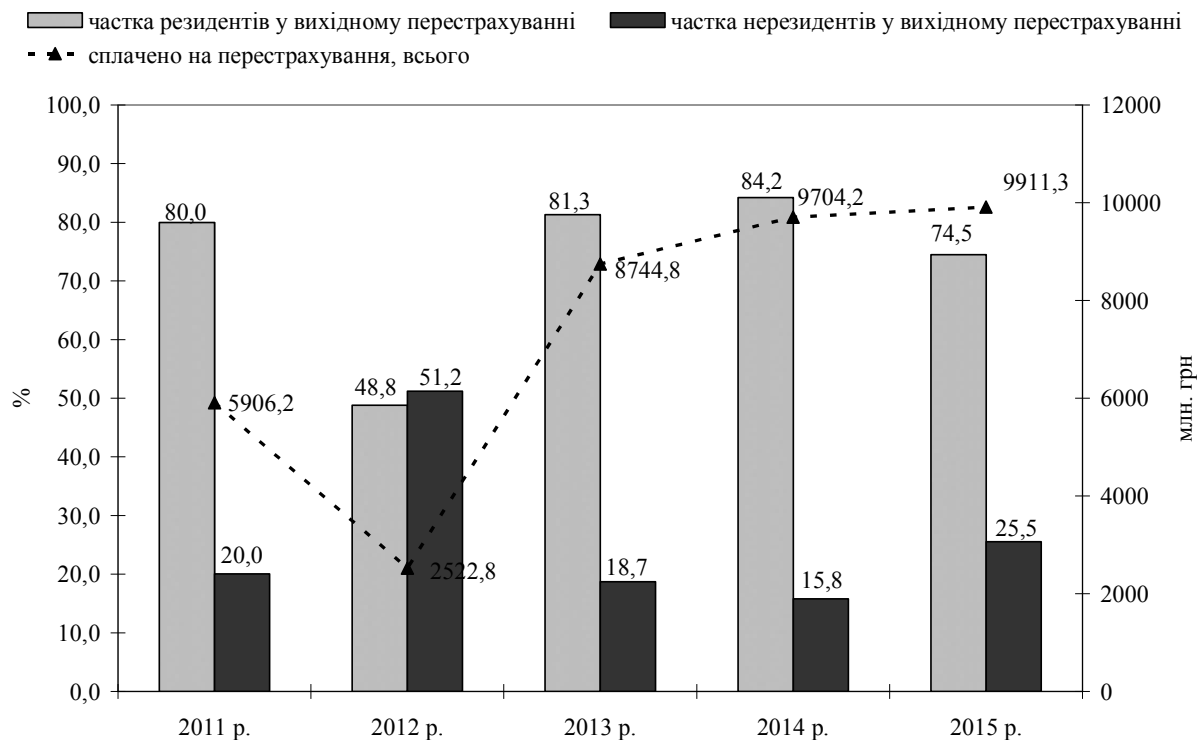

Рис. 1. Динаміка структури вихідного перестраховування за 2011-2015 рр., %
побудовано автором за даними [4].

Важливим показником, який характеризує перестраховий ринок є показник виплати страхового відшкодування перестраховиками в розрізі резидентів та нерезидентів, а також його динаміка (рис. 2).

Поряд із збільшенням рівня перестраховувальних премій за 2011-2015 рр. неухильною є динаміка стосовно збільшення виплат, компенсованих перестраховиками із 731,6 млн. грн до 1345,8 млн. грн (на 84,0 %), що в свою чергу має позитивне відображення і у показникові рівня валових виплат за операціями перестраховування. Так, рівень останнього у 2015 р. становить 13,6 %, що на 1,2 відсоткових пунктів більше у порівнянні із 2011 р. В свою

чергу, доцільно зазначити, що найвищий рівень даного показника спостерігається у 2012 р. та становив 21,3 %, а найнижчий у 2013 р. та 2014 р. – 5,6 % та 6,6 % відповідно. В даний час, страхові компанії знову почали нарощувати власні фінансові потужності та збільшувати частку страхового відшкодування.

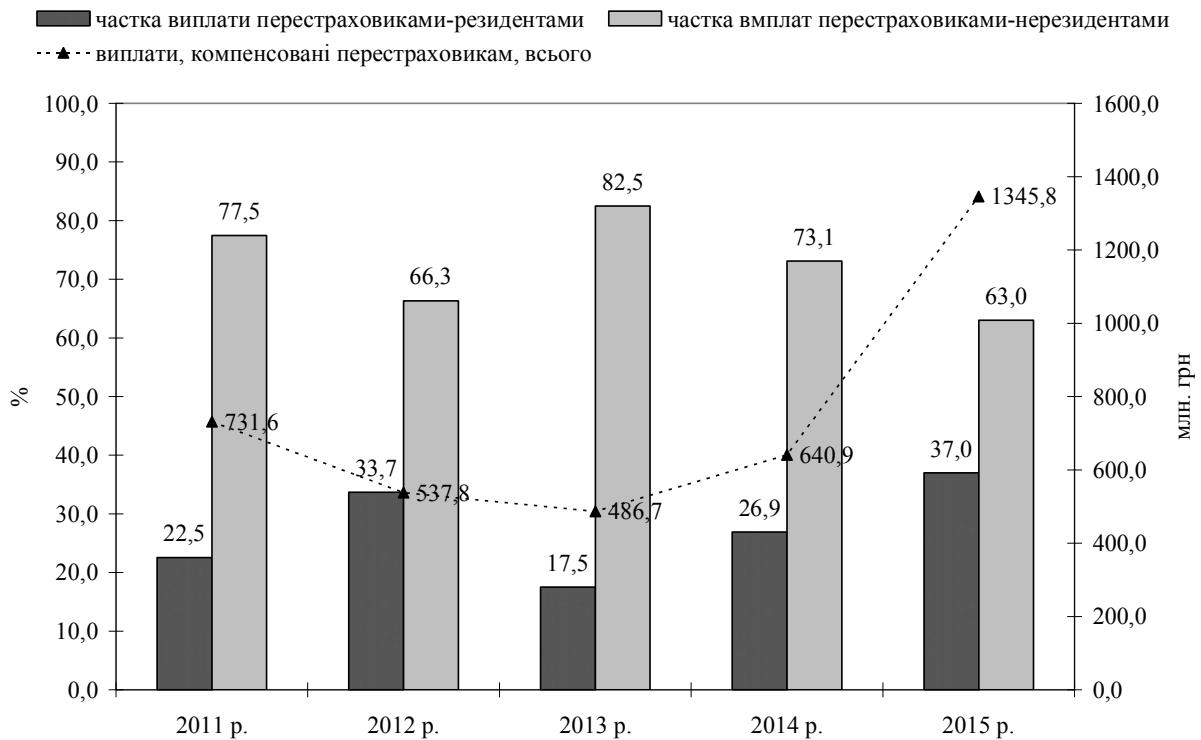

Рис. 2. Динаміка структури виплат компенсованих перестраховиками за 2011-2015 рр., % побудовано автором за даними [4].

Аналізуючи частку виплати перестраховиками, зазначимо, що у 2015 р. 37,0 % припадає на виплати перестраховиками-резидентами. Таким чином, наведені дані свідчать, що більшість ризиків страхові компанії України передають перестраховикам резидентам – 74,5 % (станом на 2015 р.), в той час коли виплати отримують в основному від перестраховиків-нерезидентів – 63,0 %.

Співвідношення показника виплати, компенсованих перестраховиками до показника сплачених страхових премій на перестрахування дає можливість отримати значення рівня валових виплат за операціями перестрахування у розрізі резидентів та нерезидентів. Так, у 2015 р. рівень

валових виплат за операціями перестрахування перестраховальниками-нерезидентами становить 33,5 %, в той час, коли значення аналогічного показника у вітчизняних перестраховиків становить лише 6,7 %.

Представлена інформація має двояке значення, з одного боку, може свідчити про недостатню фінансову спроможність перестраховиків-резидентів для виконання своїх зобов'язань, проте, з іншого боку, ймовірно, вітчизняні страхові компанії протягом досліджуваного періоду перестраховували у нерезидентів великі та катастрофічні ризики з високою ймовірністю настання.

До перспективних напрямів розвитку ринку перестрахування, на нашу думку слід віднести необхідність розвитку інституту професійних перестраховиків в Україні у поєднанні із формуванням сприятливого правового та економічного поля їх функціонування, підвищення рівня професійної підготовки андерайтерів у сфері перестрахування, а також підвищення вимог до капіталізації, диверсифікації та розміщення перестрахових резервів, що з одного боку, забезпечить вихід з ринку несумлінних гравців, а з іншого, дасть можливість підвищити безпеку виконання перестрахових зобов'язань. Вирішення даних питань у поєднанні із обмеженням обсягу зовнішнього перестрахування, дозволить збільшити місткість вітчизняного ринку страхування, що матиме пряме відображення у обсягах інвестиційних ресурсів у економіку держави в перспективі.

Висновки. Таким чином, наведена статистична інформація є свідченням того, що перестрахування в умовах кризи – це досить вигідне двостороннє партнерство, покликане забезпечити фінансову стабільність страхових операцій, підвищити рівень страхового захисту і як наслідок, забезпечити формування довіри до страхових компаній як провідних небанківських фінансових посередників фінансового ринку України.

Важливо зазначити те, що перестрахування має синергетичний вплив на фінансову надійність, платоспроможність і відповідно на результативність страхової діяльності. Проте, страховики не повинні наповнювати портфелі

будь-якою ціною, вони повинні дивитися на якість страхового ризику. Ключовим аспектом ефективного функціонування ринку перестрахування є дотримання парадигми двостороннього взаємовигідного партнерства: від перестраховика потрібен надійний захист, а від страховика – андеррайтингова дисципліна і оплата перестраховальної премії.

Подальші наукові дослідження мають базуватися на формуванні конкурентних механізмів регулювання ринку перестрахування з метою підвищення якості та надійності проведення операцій перестрахування.

Список використаних джерел:

1. Бойко А. О. Оптимізація портфеля страхових компаній на основі застосування операцій перестрахування / А. О. Бойко // Гроші, фінанси та кредит. Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 1. – С. 160–170.
2. Декрет Кабінету Міністрів України «Про страхування» від 10.05.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 29. – С. 320.
3. Залетов О. Перестрахування як складова економічної безпеки України / О. Залетов // Страхова справа. – 2014. – № 3 (55). – С. 24–27.
4. Інформація Національної комісії що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stand-i-rozvitok.html>
5. Кнейслер О. Теоретико-прагматичні підходи до визначення сутності перестрахування / О. Кнейслер // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 3 (118). – С. 109–113.
6. Козьменко О. В. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку перестрахування в Україні / О. В. Козьменко, А. О. Бойко // Фінанси України. – 2011. – № 6. – С. 24–32.
7. «Про страхування» [Електронний ресурс] : Закон України [від 07.03.1996 р., № 85/96 – ВР зі змінами та доповненнями]. – режим доступу : <http://www.zakon2.rada.gov.ua>.
8. Страхування : підруч. / [В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, Р. В. Пікус

та ін.] ; заред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2008. – 1019 с.

С. П. Зоря. Перестрахование как ключевая составляющая стабильного функционирования страхового рынка. В статье исследована сущность перестраховочной деятельности, особенностей становления и развития института перестрахования в Украине. Определены основные направления регулирования операций перестрахования. Осуществлен анализ рынка перестрахования Украины. В частности, исследована динамика уплаченных премий на перестрахование, определена доля перестрахования у валовых страховых премий и уровень валовых выплат по операциям перестрахования. Определена структура исходящего перестрахования и структуру выплат, компенсированных перестраховщиками в разрезе резидентов и нерезидентов. Идентифицированы наиболее рискованные виды страхования, которые передаются на перестрахование. Определены основные перспективы развития и роль перестрахования в обеспечении стабильного функционирования страхового рынка и экономической безопасности страны в целом.

Ключевые слова: страховой рынок, перестрахование, страховые риски, входящее перестрахование, исходящее перестрахование, страховая премия, переданная перестраховщикам, уровень выплат перестраховщиков.

S. P. Zorya. Reinsurance as a key component of stable functioning of the insurance market. The article explores the nature of reinsurance activities, peculiarities of formation and development of the Institute of reinsurance in Ukraine as a key component of stable functioning of the insurance market. Currently, more and more urgent the search for alternative sources of income and, accordingly, the efficiency for Ukrainian insurers and restore their financial condition. In the context of this question, in our opinion, the leveling of negative external and internal factors becomes possible under condition of reinsurance as a component of economic security and stable functioning of the insurance market of Ukraine. The aim of the study was to elucidate the main tendencies in the

development of the reinsurance market and the development of perspective directions of improvement in Ukraine's reinsurance activities in order to ensure stable functioning of the insurance market. The formation and development of the Institute of reinsurance is primarily associated with the peculiarities of economic development of our state. Thus, the formation in Ukraine of the reinsurance market occurred in parallel with the acquisition of Ukraine's independence and the formation of a market economy. In accordance with regulatory and legislative instruments reinsurance is seen as a guarantee (guarantees) commitments of the insurer before the policyholder with a clear indication of the participants in the reinsurance process and contractual relations between them. One very positive development that characterizes the situation on the insurance market of Ukraine data regarding the increase in gross insurance premiums and the increase in the share of reinsurance. At the same time, against the background of increasing the total amount of premiums paid for reinsurance, the percentage of residents in the outgoing reinsurance has decreased in favour of non-residents in the outgoing reinsurance on the contrary increased. Along with the increase in the level of reinsurance premiums is a steady trend for an increase in payments compensated by reinsurers, which in turn has a positive reflection and indicator of the level of gross payments for reinsurance transactions. Currently, most risk insurance companies of Ukraine passed to the reinsurers to resident, at the time when payment is received mainly from reinsurers-non-residents. On the one hand, it could indicate a lack of financial ability of reinsurers-residents to perform their obligations, but, on the other hand, probably domestic insurance companies during the study period were reinsured by non-residents of large and catastrophic risks with high probability of occurrence. It was concluded that the reinsurance in crisis is quite beneficial bilateral partnership, which aims to provide financial stability to insurance operations, to increase the level of insurance coverage and, as a consequence, to ensure the formation of trust to insurance companies as the leading non-Bank financial intermediaries in the financial market of Ukraine. Reinsurance has a synergistic effect on the financial reliability, solvency, and consequently on

the performance of insurance activities. However, insurers do not have to fill the portfolios at any cost, they should look at the quality of the insurance risk.

Key words: insurance market, reinsurance, insurance, incoming reinsurance, outward reinsurance, insurance premium ceded to reinsurers, the level of payments of the reinsurers.